

Norges første professor i misjonsvitenskap: Professor O.G.Myklebust (1905-2001)

VIDAR L. HAANES

Teologistudent med misjonærkall

Den 24. juli 2005 er det 100 år siden Olav Guttorm Myklebust (1905-2001) ble født. Myklebust uttrykte gjerne at han "ikke ville benekte sitt bergenske opphav", da Bergen etter hans mening hadde preget ham med sitt internasjonale og åpne drag. Han var aktiv i ungdomsarbeidet til Det Norske Misjonsselskap. Interessen for og kallet til misjon ble vakt i hjemmet, i Nykirken menighet og i misjonsforeningen. Korteste vei til misjonærtjeneste gikk om Misjonsskolen i Stavanger, men Myklebust, som ønsket teologisk embetseksamen, valgte å starte sine teologiske studier ved Det teologiske Menighetsfakultet. Peter Hognestad hadde stor betydning for Myklebust. Hognestad, som var biskop i Bergen, hadde vært lærer i Det gamle testamente ved Menighetsfakultetet fra 1908-1916. Han var kulturåpen og vidsynt, og var engasjert i økumenisk arbeid.

Man kan lett få et inntrykk av at studentene på Menighetsfakultetet ble utsatt for en bestemt ensretting, preget av Ole Hallesby. Hallesby var rett nok den som tegnet fakultetets profil utad,

med sin lavkirkelige og vekkelsesorienterte kristendomsforståelse. Uten at man kan si at det var spenninger mellom lærerne ved MF, må det likevel sies at bredden innad var langt større enn det man fikk inntrykk av. Professor Olaf Moe (1876-1964) ble et forbilde for de "kirkelige", med sin vektlegging av kirken, lokalmenigheten, og med sitt økumeniske engasjement. Han var dannet, lærd, og representerte på mange måter det beste fra embetsstand og borgerskap i siste del av 1800-tallet, med sin interesse for kultur, musikk og litteratur. På Menighetsfakultetet var det nettopp Olaf Moe som kom til å prege Myklebust mest. Olaf Moe på sin side var sterkt preget av sin egen far, sogneprest Oscar Moe, et eksempel på de grunnlærde prester av den gamle skole. Oscar Moe hadde vært aktiv i Schreuder-misjonen, som etter misjonsbiskop Schreuders brudd med Misjonsselskapet ble et samlingssted for de historisk-konservative prester. Professor Olaf Moe fulgte opp arven fra sin far, og var aktiv i den samme misjon. Man ser en linje for Myklebust, fra den bergenske, kulturelle og kirkelige arv, over Olaf Moe og interessen for Schreuder, frem til hans egen misjonærtjeneste nettopp ved Umpumulo, Schreuders første permanente misjonsstasjon i Natal, Sør-Afrika.

O.G. Myklebust ble vigslet til misjonsprest av biskop Petersen den 20. august 1930. Etter noen måneders språkstudier i London, og giftemål med sin ungdomskjæreste Gudrun (f. Nilsen), gikk reisen til Sør-Afrika. Myklebust måtte først ta "University Diploma in Education" ved Natal University i Pietermaritzburg, før han fikk overta undervisningen ved seminaret i Umpumulo. På tross av språkbarrieren, kunne han etter bare 8 måneder ta eksamen med beste karakter. I 1933 reiste Olav og Gudrun Myklebust rundt i Sør-Afrika for å gjøre seg kjent med undervisningssystemet og de forskjellige kirkelige seminarer og colleges. Fra 1934 til 1939 var han rektor ved den lærerskolen på Umpumulo som ble drevet i samarbeid mellom NMS, Schreudermisjonen, Berlinermisjonen, Svenska Kyrkans Mission, og fra 1938 også Hermannsburgmisjonen. Før krigen var fremdeles 90 % av skolene for afrikanere i Sør-Afrika drevet av misjoner eller kirker, men med betydelig statsstøtte (Jørgensen 1992:119f.).

Kirkelig, faglig og kulturell profil

Myklebust fikk i oppgave å skrive historien om misjonsfeltet i Sør-

Afrika i *Det Norske Misjonsselskaps historie*, bind 3, som utkom i 1949. Her skrev han om det misjonsfelt og den historie han selv var blitt en del av. Denne delen av misjonshistorien tok han frem igjen da han ble pensjonist, og han kom til å bruke mye av sin forskningstid i 1980-årene nettopp på Hans Schreuder og Schreuder-misjonen. I 1980 utkom *H.P.S.Schreuder. Kirke og misjon*, og i 1986: *En var den første. Studier og tekster til forståelse av H.P.S.Schreuder*.

Myklebust selv hadde en naturlig autoritet og en vennlig danning, og hadde stor interesse for kunst og musikk. Myklebusts bidrag i så måte var å fremheve betydningen av utdanning, av kompetanse. Det ble en hovedoppgave for ham å sikre misjonsvitenskapen som akademisk disiplin, og arbeide for dette fagets plass i den lutherske presteutdanning.

Det hadde stor betydning for Myklebust å vise at Hans Schreuder og de øvrige historisk-konservative prester ikke var grundtvigianere, men "gammellutheranere", preget av Wilhelm Löhe (Myklebust 1980:105ff.). Han hevder at en "kombinasjon av tradisjonell lutherdom og grundtvigianismens kirkelige anskuelse ville være ensbetydende med en indre motsetning i selve grunnholdningen". Denne indre motsetning har neppe vært synlig for dem selv, og det ble ikke oppfattet som et problem for historisk-konservative teologer i 1840-årene å få sitt navn knyttet til Grundtvig (Haanes 1998:149ff.).

Fra midten av 1850-årene var det åpen strid mellom professorene Johnson og Caspari og de såkalte "grundtvigianere", og kampen sto om den konfesjonelle lutherdom. Grundtvigianerne ble regnet som kulturåpne, men ulutherske; mens johnsonianerne ble regnet som konfesjonelle, pietistiske og ukulturelle. Denne stigmatiseringen fortsatte selv etter Menighetsfakultetets opprettelse, der Hallsby representerte den johnsonske pietisme, og MF-studentene i enkelte fora ble plassert som ukulturelle, uakademiske seminarister. Både for Peter Hognestad og Olaf Moe, og senere for Myklebust, var dette fordommer som var vanskelige å svelge. Men verken Peter Hognestad eller Olaf Moe var engstelige for å identifisere seg med de grundtvigianske idealer om en kristendom som var både folkelig og kirkelig. Hognestad selv skriver at han fikk sin "tårnoplevelse" da han som ung student leste Christopher Bruuns *Folkelige Grundtanker*, og opplevde at det var som

"ein god ven tok meg i handi og førde meg inn i kulturheimen" (Hognestad 1909:8).

Da Myklebust gikk inn i arbeidet som rektor ved lærerskolen på Umpumulo, startet han også et tidsskrift, *Inkanyezi*, som utkom fra 1935. Hans første artikkel inneholder klare visjoner for arbeidet: "Umpumulo stands for Christ-centred education." Vi kan også legge merke til den sterke vektlegging av folkelig undervisning og at kristendommen må ha sitt feste i det folkelige, når han skriver "Umpumulo aims to prepare Bantu youth for complete living. We want to make accessible the heritage of culture to the indigenous races of South Africa by providing an education at the same time thorough and comprehensive. We stand for equal education facilities for all races, whether white or black. We are not to ignore the tradition and environment of the Bantu." (Bloch-Hoell 1975:12). Denne kulturåpne, likeverdige og fordomsfrie innstilling til undervisningen er kanskje selvsagt i dag, men var det ikke i 1935. Vi kan kanskje konkludere med at Myklebust, i samsvar med sine teologiske forbilder, ville vise at god luthersk teologi kunne være åpen, kulturorientert og endog økumenisk.

Undervisning, forskning og strategisk arbeid

I 1938 ble O.G.Myklebust kalt til Menighetsfakultetet som stipendiat i kirkehistorie, med plikt til å forelese misjonsfag. Våren 1939 oppholdt han seg i Uppsala, Lund og København, og fra høstsemesteret samme år startet han undervisningen i misjonskunnskap. I 1944 ble han lektor og fra 1946 dosent, med ansvar for misjonsvitenskapen. Myklebust var en ualminnelig dyktig lærer som var godt likt av studentene. Han var dessuten en ryddig administrator og fungerte meget godt i rollen som dekanus.

Myklebust grunnla *Egede-Instituttet for misjonsvitenskap og forskning* i 1946 og startet samtidig utgivelsen av Norsk tidsskrift for misjon. Han ledet instituttet og redigerte tidsskriftet i nesten tretti år. Han var videre initiativtaker til et tilsvarende nordisk institutt for misjonsforskning, *Nordic Institute for Missionary and Ecumenical Research* (NIME). Men Myklebust hadde større vyer. I 1951 utkom det første *Occasional paper* fra Egede-Instituttet, som var hans begrunnede forslag om å opprette et internasjonalt forskningsinstitutt for misjonsvitenskap: *An international institute of scientific missionary research*. Men det skulle ta 20 år før visjonen

ble realisert i IAMS, *International Association for Mission Studies* (jf Wietzke; Engelsviken 2002).

Alle disse tiltak er på ulike vis karakteristisk for hvordan Myklebust for det første bidrar til nettverksbygging innenfor misjonsvitenskapen, og dernest går inn for å sikre denne disiplinen akademisk. Misjonsinteressen i Norge har alltid vært stor, men Myklebusts program ble å utvikle og fremholde betydningen av misjonsvitenskapen nettopp som akademisk disiplin, på linje med de øvrige teologiske disipliner. I 1956 disputerte han for den teologiske doktorgrad på første del av sin store avhandling: *The Study of Missions in Theological Education*. Undertittelen beskriver prosjektet: "An historical inquiry into the place of world evangelisation in western protestant ministerial training with particular reference to Alexander Duff's chair of evangelistic theology." Avhandlingens bind 1 handlet om perioden frem til 1910. Bind 2, om perioden 1910-1950, utkom i 1957. *The Study of Missions* ble et internasjonalt referanseverk, som fikk professor Kenneth Scott Latourette ved Yale University til å skrive i anmeldelsen i *Journal of Ecclesiastical History*: "The subjects with which it deals need never be covered again..."

Myklebust hadde erfart betydningen av økumenisk arbeid i møte med den sørafrikanske kirkevirkelighet. I 1947 skrev han et lite hefte med tittelen: *Kan vi samarbeide med andre kirkesamfunn?* Svaret ble bekreftende. Myklebust hadde verv og posisjoner i International Missionary Council og i Commission of World Mission and Evangelism i Kirkenes Verdensråd. På samme måte som Moe og Hallesby hadde noe ulik profil i sitt økumeniske engasjement, der Moe arbeidet for kirkeøkumenikk og Hallesby for allianseøkumenikk, finner vi noe av den samme arbeidsfordeling mellom Myklebust og Carl Fr. Wisløff. Dette førte til at Menighetsfakultetet hadde god kontakt i hele bredden av de økumeniske miljøer. I tillegg la både Moe og Myklebust ned arbeid i Det lutherske verdensforbund. En beskrivelse av betydningen av det lutherske enhetsarbeidet finner vi i hans bok fra 1970: *Et troens fellesskap: Det lutherske verdensforbund og de lutherske kirker verden over*.

Myklebust skrev i alt mer enn 270 bøker, bidrag til bøker og leksika, og artikler. Svært mange prester har lest hans Misjonskunnskap som utkom i 1976 og var pensum ved de teologiske

fakultetene frem til 1994. Myklebust hadde fra 1962 innehatt et personlig professorat i misjonsvitenskap ved MF. Han gikk av for aldersgrensen i 1975, og samme år ble han hedret med festskriftet *Misjonskall og forskerglede* og ble i tillegg Kommandør av St. Olavs Orden. I 1988 utkom en samling av hans artikler fra 50 års misjonsforskning. I en alder av 90 år utgav han en studie om sin favorittkomponist, den romersk-katolske Anton Bruckner. Myklebust var medlem av Det Norske Videnskaps-Akademi, Kirkehistorisk Samfunn, Wissenschaftliche Gesellschaft für Theologi, Deutsche Gesellschaft für Missionswissenschaft og det finske Missionsvetenskapliga Samfundet.

O.G.Myklebust skrev og forsket selv, men han var samtidig en dyktig veileder og oppmuntret andre til å forske og skrive, til å velge avhandlingstema fra misjonsvitenskapen. Til sist bidro han til å få de ferdige avhandlingene publisert - på norsk, engelsk eller fransk - i Egede-Instituttets avhandlingsserie.

La meg være litt personlig til sist. Jeg fikk tilsendt et eksemplar av Myklebusts bok om Anton Bruckner (1995), med en hyggelig hilsen. Da jeg utgav min egen doktoravhandling i 1998, sendte jeg professor Myklebust et eksemplar - en bok på 600 sider. En uke senere mottok jeg et tresiders tetskrevet brev hvor han kommenterer avhandlingen, helt ned på fotnotenivå. Kommentarene var preget av respekt, innsikt og faderlig interesse. Han var da 93 år gammel. Selv i hans siste leveår var han preget av en påfallende dannethet, mildhet og verdighet. Han er treffende blitt omtalt som en "gentleman", og "missionary statesman" (Engelsviken 2002). Professor O. G. Myklebust døde den 29. november 2001 i Oslo. Vi minnes ham i dyp respekt. Det teologiske Menighetsfakultet har i anledning hundreårsjubileet for hans fødsel etablert en minneforelesning i misjonsvitenskap som vil bli avholdt hvert annet år, første gang i 2005.

Litteratur

Bloch-Hoell, Nils E.: "O.G.Myklebust. Misjonæren. Missiologen. Mennesket", i *Misjonskall og forskerglede. Festskrift til professor Olav Guttorm Myklebust på 70-årsdagen 24. juli 1975*, Oslo: Universitetsforlaget 1975.

Engelsviken, Tormod; Berentsen, Jan-Martin: "Olav Guttorm Myklebust in memoriam", *Norsk tidsskrift for misjon* 56(1), 2001: 1-3.

Engelsviken, Tormod: "Olav Guttorm Myklebust : 1905-2001", *Mission studies* 19(2), 2002:12-13.

Hassing, Per: "Olav G. Myklebust and the Study of Missions in Norway", *Occasional Bulletin of Missionary Research*, Vol 2:02, 1978.

Hognestad, Peter: "Ein mann og ei bok", i Forfang, I. (red.): *Christopher Bruun : 1839 - 23. september - 1909 : festskrift*, Orkdal 1909.

Haanes, Vidar L.: "*Hvad skal da dette blive for prester?*" : presteutdannelse i spenningsfeltet mellom universitet og kirke, med vekt på modernitetens gjennombrudd i Norge, Trondheim: Tapir akademisk 1998.

Jørgensen, Torstein (red.): *I tro og tjeneste : Det norske misjons-selskap 1842-1992*, bind 1, Stavanger: Misjonshøgskolen 1992.

Myklebust, Olav G.: *Kan vi samarbeide med andre kirkesamfunn?* Oslo 1947.

Myklebust, Olav G.: *An international institute of scientific missionary research*, Occasional papers no. 1, Oslo: Egede-instituttet 1951.

Myklebust, Olav G.: *Et troens fellesskap*: Det lutherske verdensforbund og de lutherske kirker verden over, Oslo: Land og Kirke 1970.

Myklebust, Olav G.: *H.P.S.Schreuder. Kirke og misjon*, Oslo: Gyldendal 1980.

Myklebust, Olav G.: *En var den første. Studier og tekster til forståelse av H.P.S.Schreuder*, Oslo: Land & Kirke 1986.

Myklebust, Olav G.: "On the origin of IAMS", *Mission Studies* III-1(5), 1986:4f.

Wietzke, Joachim: "Brief Historical Sketch of IAMS", <http://www.missionstudies.org>

The first Professor of Missiology in Norway: Professor O.G.Myklebust (1905-2001)

Olav G Myklebust was born in Bergen, July 24th 1905. His interest in foreign mission came early. He studied theology at Norwegian Lutheran School of Theology (NLST), and graduated in 1930. Myklebust started his work at Umpumulo in Natal, and in 1933 he became the principal of the training institution there. Umpumulo is the first permanent Norwegian mission station in South Africa, founded by the famous pioneer Hans Schreuder. Myklebust later published two major studies on Schreuder. In 1939 Myklebust was called to NLST to teach Church History with a special obligation to lecture in missionary disciplines. Myklebust wanted to stress the importance of scholarly study of the missionary enterprise. He became the founder of the study of mission as academic discipline in Norway, and he argued strongly for mission studies as a required discipline in theological education. In 1946 he was instrumental in founding the Egede Institute of Missionary Research and the quarterly *Norsk tidsskrift for misjon*, which Myklebust edited till his retirement in 1975. He was also instrumental in establishing the Nordic Institute for Missionary and Ecumenical Research (NIME). But Myklebust had a wider vision. In 1951 he published a proposal for An International Institute of Scientific Missionary Research, but it took 20 years for the first part of that dream to materialize in the International Association for Mission Studies (IAMS).

Myklebust published his doctoral thesis in 1955: *The Study of Missions in Theological Education* - which became an international standard reference work. Myklebust was a firm Lutheran, but he was also a convinced and visionary ecumenist, a position he steadfastly maintained throughout his life. He had important positions in national and international organizations such as the International Missionary Council and the Commission of World Mission and Evangelism in the World Council of Churches. Myklebust encouraged others to do research and to write, to choose dissertation topics of missionary interest. Professor Myklebust was a missionary statesman - and even at the age of 96, his dignity and greatness was remarkable. Professor Olav G. Myklebust died on November 29th, 2001 in Oslo. We remember him in deep respect.

Vidar L. Haanes, f. 1961, cand. theol. MF 1985, dr. theol. 1998. Professor i kirkehistorie ved MF fra 2003, rektor samme sted 2005 -.